Vereniging Beter Onderwijs Nederland
Rembrandtlaan 51
2661 SJ Bergschenhoek
post@beteronderwijsnederland.nl

Universiteit van Amsterdam
T.a.v. prof. dr. G.T.M. ten Dam, voorzitter van het college van bestuur
Postbus 19268
1000 GG Amsterdam
G.T.M.tenDam@uva.nl

Bergschenhoek, dinsdag 25 oktober 2022

Betreft: Handhaving artikel 1.3.5 en artikel 7.2 WHW

Geachte professor Ten Dam,

In 2018 heeft de vereniging Beter Onderwijs Nederland (BON) een rechtszaak gevoerd tegen de universiteiten van Maastricht en Twente voor het onwettig aanbieden van een groot aantal volledig Engelstalige bacheloropleidingen, terwijl daartoe geen noodzaak is. Later dat jaar bevestigde de Inspectie van het Onderwijs dat universiteiten inderdaad massaal de wet overtreden (in het rapport 'Nederlands of niet: gedragscodes en taalbeleid in het hoger onderwijs' van december 2018). Vrijwel geen enkele instelling kon de noodzaak het aanbieden van volledige Engelstalige bacheloropleidingen aantonen, vermoedelijk omdat van zo'n noodzaak vrijwel nooit sprake is. Ook mr. Peter Kwikkers, de voornaamste expert op het gebied van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), zegt al jaren dat universiteiten hiermee de wet overtreden (zie bijlage 1).

Artikel 7.2 is in 1992 opgenomen in de WHW op initiatief van Aad Nuis, toen Tweede Kamerlid voor D66. Ook artikel 1.3.5, dat voorschrijft dat universiteiten 'zich in het kader van hun werkzaamheden op het gebied van het onderwijs wat betreft Nederlandstalige studenten mede [richten] op de bevordering van de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands', werd toen in de wet opgenomen. Destijds was er al discussie over het Engelstalig maken van veel hoger onderwijs, en Nuis wilde deze ontwikkeling – samen met een overweldigende meerderheid van de Tweede Kamer – een halt toeroepen, omdat hij voorzag dat dit tot grote problemen zou leiden.

Het zijn precies de problemen waar wij nu in verkeren, want deze wetsartikelen zijn nooit gehandhaafd.

Hier volgt een citaat van Nuis uit het Kamerdebat over de WHW van 18 februari 1992, waaruit de vooruitziende blik waarover hij beschikte duidelijk wordt:

> Aad Nuis (D66): "Voorzitter! Tot slot wil ik een enkel woord aan de voertaal wijden. Vorige week hebben wij daarover in het mondeling overleg overeenstemming bereikt op een manier waarmee, denk ik, iedereen tevreden kan zijn. Ik zeg er toch nog iets over in deze plenaire zitting omdat ik van mijn kant geen twijfel wil laten bestaan over de bedoeling van de bepalingen die bij de zesde nota van wijziging alsnog in de wet zijn opgenomen. Het spreekt voor zichzelf dat het hoger onderwijs een knooppunt is van het internationale verkeer van de geest. Wetenschap, techniek en bestuur zijn zo diep doorgedrongen in de samenleving dat één internationale hoger-onderwijstaal, zoals vroeger het Latijn, een onmogelijkheid is geworden. Overal heeft de landstaal die taak overgenomen, zeker ook het Nederlands. Daarnaast dient iedereen die op een bepaald niveau zijn vak beoefent, grondig thuis te zijn in de talen die het internationale verkeer in dat vak domineren. Dat is meestal het Engels, maar soms zijn het ook andere talen. Men moet dus leren vertalen. Dat is een hele opgaaf, en met de toenemende internationalisering wordt die opgaaf groter. Er zal veel aandacht aan moeten worden gegeven. **Eén oplossing voor dat reële probleem is een schijnoplossing, en dat is het elimineren of terugdringen van de landstaal, bij ons het Nederlands, als vanzelfsprekende doceer- en examentaal. Die weg leidt tot verarming van het denkproces voor de student – die leert immers niet goed vertalen – en op den duur tot verarming van het Nederlands. Zeker dat laatste is een verantwoordelijkheid van de overheid die niet aan de instellingen alleen kan worden overgelaten.** In de wet dient de richting te worden aangegeven zonder een starheid die de reële eisen van het internationale verkeer zou miskennen. Me dunkt, dat is alvast gelukt."

Het is nu vijf jaar geleden dat de regering beloofde artikel 7.2 van de WHW scherper te zullen handhaven, bijna vier jaar geleden dat de Inspectie van het Onderwijs constateerde dat de wet op grote schaal overtreden werd, tweeënhalf jaar geleden dat een groep van bijna tweehonderd hoogleraren en andere vooraanstaande personen uit het openbare leven een dringende oproep aan de politiek deed om haast te maken met de handhaving van deze wet (zie bijlage 2).

Toch is er sindsdien vrijwel niets gebeurd; universiteiten zijn doorgegaan met het aanbieden van een steeds groter aantal volledig Engelstalige bacheloropleidingen, en er is ze geen strobreed in de weg gelegd. De problemen met de onbeheersbare instroom van grote aantallen internationale bachelorstudenten zijn daardoor alleen maar toegenomen (zie bijlage 3). Door de grotere studentenaantallen zijn opleidingen grootschaliger geworden, zijn de bekostiging per student en de student-stafratio verslechterd, is de werkdruk voor docenten enorm verhoogd, is de kwaliteit van het onderwijs navenant achteruitgegaan, beheersen steeds minder studenten en staf het academisch Nederlands (hoewel dat voor het overdragen van kennis ten behoeve van de maatschappij, een wettelijke taak van de universiteit, noodzakelijk is), wordt het steeds meer studenten onmogelijk gemaakt om de opleiding van hun keuze te volgen en is het tekort aan studentenkamers nog nijpender geworden.

Ook de Universiteit van Amsterdam overtreedt de WHW, onder meer door het aanbieden van veel volledig Engelstalige bacheloropleidingen en volledig Engelstalige tracks. Bor van Zeeland, bestuurslid van Asva Studentenvakbond, schreef onlangs in *Folia* dat 'sociale geografie en planologie vanaf volgend jaar een Engelse track [zal] aanbieden, waardoor naar verwachting het aantal eerstejaars aan deze opleiding zal verdrievoudigen. Daarnaast gaat de faculteit Economie en Bedrijfskunde nog steeds door met het actief werven van studenten in het buitenland.' Deze plannen zijn niet te rijmen met uw noodkreet onlangs in *Folia*, waarbij u zei dat de UvA de grote toestroom van internationale studenten niet meer aankan. Onze vraag aan u is daarom: bent u bereid deze plannen tegen te houden? En is de Universiteit van Amsterdam bereid zich voortaan aan de wet te houden, dat wil zeggen te stoppen met het aanbieden van onwettige volledig Engelstalige bacheloropleidingen of tracks? U zou er bijvoorbeeld voor kunnen zorgen dat aan *iedere* bacheloropleiding minimaal 60 procent van de vakken in het Nederlands gedoceerd wordt. (Dit is een haalbaar minimum dat nog aanzienlijke ruimte laat voor Engelstalige vakken, voor zover daar maatschappelijke behoefte aan is – en voor echt tweetalige opleidingen, waarbij alle studenten zowel het academisch Nederlands als het academisch Engels op voldoende niveau dienen te beheersen.) Zo kunt u zowel het academisch Nederlands weer de volwaardige rol in het universitair onderwijs geven die noodzakelijk is, als de instroom van het aantal studenten beperken, wat de werkdruk en de kleinschaligheid van de opleidingen zeer ten goede zal komen. Als u dit niet doet, maakt u uw instelling mogelijk kwetsbaar voor toekomstige rechtszaken.

Het serieus nemen van de landstaal is een noodzakelijke voorwaarde voor duurzame en gebalanceerde internationalisering van het hoger onderwijs. Wij hopen dat u hier voortaan ook een bijdrage aan kunt leveren door een einde te maken aan onwettige volledig Engelstalige bacheloropleidingen en volledig Engelstalige tracks in de bachelor, of ten minste hun aantal aanzienlijk te verminderen, ten gunste van

meertalige bacheloropleidingen, waarbij studenten zowel het Nederlands als het Engels op academisch niveau leren beheersen.

Wij zien uw antwoord graag binnen een redelijke termijn tegemoet, in het belang van goed hoger onderwijs in Nederland.

Hoogachtend,

namens het bestuur van de vereniging Beter Onderwijs Nederland,

Ad Verbrugge, voorzitter

Felix Huygen, bestuurslid

Wet op taalbeleid écht handhaven

Volgens WHW-kenner Peter Kwikkers houden we ons al jaren niet meer aan Artikel 7.2 van de WHW

Nieuws | de redactie

11 oktober 2017 | Het nieuwe kabinet gaat strenger toezien op het taalbeleid van hoger onderwijsinstellingen, zo valt te lezen in het regeerakkoord. “Ik ben blij dat er scherper toegezien gaat worden op de verengelsing,” aldus Harry van der Molen (CDA). Maar wat staat er eigenlijk in de wet en wat betekent het om deze na te leven?

Artikel 7.2 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) stelt dat de hoofdregel is dat Nederlands de taal is “waarin het onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen”. Toch is het aanbieden van geheel Engelstalige opleidingen de afgelopen jaren steeds normaler geworden. En daar is niet iedereen, waaronder coalitiepartner CDA, bij mee. De partij slaagde erin om dit thema een plek te geven in het regeerakkoord.

“Het kabinet ziet scherper toe op de naleving van de wet dat opleidingen alleen Engelstalig zijn wanneer dit een toegevoegde waarde heeft, de kwaliteit van voldoende niveau is en er in voldoende mate Nederlandstalige opleidingen zijn.” Zo valt te lezen in het regeerakkoord dat de partijen dinsdag presenteerden. Het CDA zegt blij te zijn hun partijpunt terug te zien in het regeerakkoord. ScienceGuide vroeg WHW-kenner Peter Kwikkers wat de waarde van deze uitspraak is en wat scherpere naleving in zou kunnen houden.

Wet verkeerd geïnterpreteerd

Het toezien op de naleving van de wet wordt volgens Kwikkers uitgevoerd door de Inspectie van het Onderwijs, en ook de Raden van Toezicht van de instelling moeten toezien op de naleving van de wet. Kwikkers ziet überhaupt wel een paar vreemde uitspraken in de regeringsafspraak als hij hem naast de wet legt:

Artikel 7.2:

Het onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen in het Nederlands. In afwijking van de eerste volzin kan een andere taal worden gebezigd:

- wanneer het een opleiding met betrekking tot die taal betreft,
- wanneer het onderwijs betreft dat in het kader van een gastcollege door een anderstalige docent gegeven wordt, of
- indien de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de studenten daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door het instellingsbestuur vastgestelde gedragscode.

Volgens Kwikkers, die meeschreef aan de wet, was destijds de gedachte expliciet om het Nederlands als voertaal voor het hele hoger onderwijs aan te houden. “Er zijn inderdaad een paar uitzonderingen, maar daar gaat het niet om uitzonderingen voor de hele opleiding.” De uitzondering slaat volgens hem op onderdelen van het onderwijs, zoals een gastcollege of een onderdeel van een taalcursus Chinees waar het oefenen met die taal expliciet de bedoeling is.

Scherper handhaven

Onderwijswoordvoerder van het CDA Harry van der Molen is blij dat de passage is opgenomen in het regeerakkoord. Zijn partij ergert zich aan het gemak waarmee het Nederlands voor het Engels wordt ingeruild. “De wet is wat mij betreft heel eenduidig.” Hij is dan ook blij met de toevoeging ‘scherper’ in de passage. “Dit lijkt me een uitgelezen moment om scherper te handhaven.”

Kwikkers is niet onder de indruk van de afspraak in het akkoord, en ook niet van de formulering. Volgens hem zijn er op de keper beschouwd weinig zinnige uitspraken aan te wijzen in de afspraak. “Dat het onderwijs van kwaliteit moet zijn lijkt me evident, anders handel je sowieso al in strijd met de wet.” Ook op het onderdeel van het totale aanbod van Nederlandstalige opleidingen heeft hij kritiek: “Je kunt een student uit Maastricht niet zomaar naar Groningen sturen voor een vak.”

Dat de coalitiepartijen het uitzonderingscriterium ‘noodzaakt’ vervangen met ’toegevoegde waarde’ is volgens Kwikkers een misleidende interpretatie. “Het was bij het schrijven van dit

artikel juist expliciet de bedoeling om ervoor te zorgen dat het onderwijs in Nederland in het Nederlands zou zijn. Een paar internationale studenten in de klas veranderen daar niets aan."

"Toegevoegde waarde is in ieder geval geen geldig afwijkingscriterium," aldus Kwikkers, "en wat is dat eigenlijk wel? Als er al een Engelse variant zou mogen zijn van een hele opleiding, dan geeft de wetsgeschiedenis aan dat er ook altijd een Nederlandse variant moet zijn; in principe aan dezelfde instelling."

Wanneer het nieuwe kabinet scherper gaat handhaven dan zou dit onder de huidige wet dus een verregaande beperking inhouden van het gebruik van het Engels. Een andere optie is een wetswijziging waarin artikel 7.2 van de WHW aangepast wordt naar de huidige praktijk. Wat Van der Molen betreft stevent het kabinet af op de eerste optie: "We gaan niet alleen een beetje opletten of de wet wel wordt nageleefd, we gaan ook handhaven."

Op 29 november organiseren ScienceGuide en de Hogeschool Rotterdam een symposium over taal in het onderwijs. Klik hier voor meer informatie.

ScienceGuide

Oproep aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Bijlage 2

Preambule

Geachte leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,

Door schending van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), met name art. 1.3 en art. 7.2, wordt inmiddels driekwart van de masteropleidingen aan de Nederlandse universiteiten alleen nog maar in het Engels verzorgd, terwijl het niveau van dat Engels ver achterblijft bij de taalvaardigheid in de moedertaal. Ook de bacheloropleidingen worden nu in een rap tempo verengelst, zodat het gevaar dreigt dat we in ons land binnen enkele jaren hoofdzakelijk Engelstalige universiteiten krijgen, met wat restjes Nederlands hier en daar. Onze taal raakt zo haar academische status kwijt.

Er bestaan in de meeste gevallen geen goede inhoudelijke redenen voor een volledige verengelsing van het onderwijsprogramma. Oorzaken van deze ontwikkeling zijn dan ook vooral het huidige systeem van bekostiging en een eenzijdige kijk op het proces van globalisering. De Nederlandse universiteiten, met de VSNU voorop, blijken niet in staat om een gezamenlijk beleid te ontwikkelen waarin de kwaliteit van onderwijs en de zorg voor onze taal gewaarborgd zijn.

De verwaarlozing van de Nederlandse taal aan onze universiteiten en soms zelfs de openlijke minachting daarvoor leiden niet alleen tot een dramatische daling van het aantal studenten dat kiest voor de studie Nederlands, maar ondergraven het hele stelsel van publiek bekostigd onderwijs.

De grote toestroom van buitenlandse studenten – vooral veroorzaakt door deze verengelsing – heeft namelijk mede tot gevolg dat er steeds minder geld per student beschikbaar is. Kind van de rekening zijn dus in de eerste plaats de studenten zelf, die hoe dan ook slechter onderwijs krijgen en van wie de Nederlandse taalvaardigheid op academisch niveau wordt prijsgegeven, wat tevens een verschraling inhoudt van hun culturele en persoonlijke vorming. En aangezien een goede Nederlandse taalvaardigheid voor veel beroepsgroepen van groot belang blijft, heeft een verminderde taalvaardigheid met name voor de wat taalzwakkere studenten ook nadelige gevolgen voor hun positie op de arbeidsmarkt.

De huidige ontwikkeling leidt bovendien tot een verdere sociale tweedeling van onze samenleving en werkt etnische segregatie in de hand. Zij ondermijnt daarnaast de samenhang van het Nederlandse onderwijsgebouw als geheel, bemoeilijkt de werving van academisch geschoolde leraren voor het onderwijs en plaatst de universiteit op verdere afstand van de samenleving.

Onze publiek bekostigde universiteiten en de VSNU, evenals steeds meer hogescholen, miskennen helaas hun maatschappelijke en culturele verantwoordelijkheid en moeten daarom door de politiek tot de orde worden geroepen. Er dient op korte termijn een zinnige balans te komen tussen het gebruik van het Nederlands en het Engels in het hoger onderwijs.

Mede vanwege de doorgeslagen verengelsing van het hoger onderwijs is er momenteel nieuwe wetgeving in de maak. Zolang echter onvoldoende wordt onderkend wat de aard is van de huidige problemen, is nieuwe wetgeving alleen geen garantie voor verbetering. Daarom schetsen wij hieronder tien prangende kwesties rond het proces van verengelsing. Wij verzoeken u met klem om hiervan kennis te nemen en hopen dat u zich daarvan bij de behandeling van de nieuwe wet rekenschap zult geven.

Uitwerking van de problemen in 10 punten

1. *Grootschalige schending van de wet*

Onder het mom van noodzakelijke internationalisering in een geglobaliseerde wereld wordt aan de Nederlandse universiteiten het Nederlands in rap tempo verdrongen door het Engels; na het onderzoek volgt nu ook het onderwijs. **Een rapport van de Onderwijsinspectie uit december 2018** bevestigt wat critici van de ongeremde verengelsing allang wisten, maar wat door inspectie en regering jarenlang oogluikend is toegestaan: het hoger onderwijs (en dan vooral de universiteiten) schendt op grote schaal de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Die wet schrijft voor dat het onderwijs in beginsel in het Nederlands wordt verzorgd, en dat instellingen van hoger onderwijs de Nederlandse taalvaardigheid van Nederlandse studenten bevorderen. De huidige situatie leert ons dus ook dat het bestaan van wetgeving op zichzelf geenszins garandeert dat universiteiten hun beleid daarop afstemmen. Zolang toezichthoudende instanties als de Onderwijsinspectie en de NVAO niet toezien op naleving van de wet en geen sancties instellen op overtreding daarvan, zal er niets veranderen. Zinvolle aanpassing van de WHW impliceert daarom dat ook de handelwijze van de toezichthoudende instanties bij overtreding van de wet gedefinieerd wordt.

2. *Excessief aanbod Engelstalige opleidingen zonder inhoudelijke noodzaak*

Driekwart van de universitaire masteropleidingen wordt nu uitsluitend in het Engels aangeboden. Zeker waar het niet gaat om zogenoemde 'researchmasters' bestaat daar in veel gevallen geen inhoudelijke noodzaak toe. De bacheloropleidingen zijn aan een inhaalslag begonnen; dit academisch jaar is opnieuw het percentage uitsluitend Engelstalige bacheloropleidingen toegenomen, met 5 procentpunt naar een totaal van 28%. Daarnaast bestaan er inmiddels tal van opleidingen die tweetalig genoemd worden maar dat de facto niet zijn, omdat alle hoorcolleges uitsluitend in het Engels gegeven worden. Zonder streng toezicht en resoluut ingrijpen kan de verengelsing van ons universitaire onderwijs binnen een enkele studentengeneratie totaal en onomkeerbaar zijn. Het maken van intentie-afspraken en hopen op verbetering is zinloos: het Nederlands is – zo is helaas gebleken – bij universiteiten niet in goede handen.

3. *Bekostigingssysteem als primaire oorzaak*

De manier waarop de Nederlandse universiteiten worden bekostigd dwingt hen ertoe met elkaar te wedijveren bij het werven van studenten. Ze geven het in het openbaar niet ruimhartig toe, maar de strijd om het 'marktaandeel' is de primaire drijfveer achter het verengelsen van het onderwijs.

Volledig Engelstalige opleidingen oefenen namelijk een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op buitenlandse studenten, die hier, als zij uit Europa komen, relatief goedkoop een publiek bekostigde opleiding kunnen volgen. In steeds meer universitaire opleidingen vormen buitenlandse studenten de meerderheid. Niet alleen het Nederlands, maar ook de Nederlandse student raakt daardoor in de verdringing, vanwege strengere selectie en een extra taalbarrière; bij een aantal studies ook letterlijk, in steeds vollere collegezalen. De gestage groei van het aantal studenten aan Nederlandse universiteiten wordt de laatste jaren uitsluitend veroorzaakt door de toestroom van buitenlandse studenten. Deze groei gaat echter niet gepaard met een evenredige toename in het budget voor onderwijs en leidt daarom onvermijdelijk tot slechter onderwijs. Er ontstaat een race naar de bodem. Het huidige bekostigingsstelsel is onhoudbaar, omdat er qua bekostiging geen verschil wordt gemaakt tussen Engelstalig en Nederlandstalig onderwijs.

4. *Ontoereikende Engelse taalvaardigheid*

De Nederlandse student levert door onderwijsverengelsing nog meer in, zoals het vanzelfsprekende recht op het gebruik van de moedertaal als steunpilaar in zijn academische ontwikkeling. Verreweg de meeste Nederlandse studenten hebben een aanzienlijk geringere taalvaardigheid in het Engels dan in het Nederlands. De vaak hogere schoolcijfers voor Engels zijn misleidend, omdat die corresponderen met een lager toetsniveau. Het zwakkere Engels

belemmert hun uitdrukkingsvermogen, begripsvermogen en denkvermogen in Engelstalig onderwijs. Dat geldt overigens ook voor de meeste docenten. Het gebrekkige Engels belemmert zodoende bij studenten de kennisverwerving en academische ontwikkeling en bij docenten de overdracht van kennis en vaardigheden. De huidige verengelsing zet de kwaliteit en toegankelijkheid van het universitair onderwijs dus ernstig onder druk.

5. *Stagnerende Nederlandse taalvaardigheid*

Wat Nederlandse studenten in volledig Engelstalige opleidingen ook ontzegd wordt, is de mogelijkheid hun Nederlands verder en op academisch niveau te ontwikkelen. Bovendien kan hun Nederlands gedurende hun studie zelfs verslechteren, en dit terwijl volgens de huidige Wet op het hoger onderwijs de bevordering van de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands uitdrukkelijk een kerntaak van het hoger onderwijs is. Dat studenten door verengelsing van het onderwijs in elk geval wel een goede Engelse taalvaardigheid ontwikkelen, is een veelgehoorde maar ongefundeerde bewering. Daartoe zou hun ook Engelse les en onderwijs door moedertaalsprekers moeten worden aangeboden.

6. *Afnemende kwaliteit beroepsuitoefening*

Het functioneren van allerlei maatschappelijke sectoren waarin studenten die volledig Engelstalig onderwijs genoten hebben na hun studie komen te werken – onderwijs, toegepast onderzoek, rechtspraak, openbaar bestuur, bedrijfsleven, gezondheidszorg, maatschappelijk werk, journalistiek en politiek – dreigt te verslechteren door het tekortschietende Nederlands van deze studenten. De bewering van bestuurders in het hoger onderwijs dat deze studenten beter worden voorbereid op de arbeidsmarkt dan studenten in Nederlandstalige opleidingen, is dan ook onjuist. De noodzaak van goede Nederlandse taalvaardigheid is in deze tijd van informatie- en communicatietechnologie zeker niet kleiner geworden. Dat geldt ook bij de exacte vakken, die in hun praktische toepassing veelal aangewezen zijn op zorgvuldig taalgebruik. Daarvoor is goede kennis van de moedertaal onontbeerlijk. Veel misvattingen, misverstanden, ongelukken en conflicten ontstaan door onzorgvuldig en/of tactloos taalgebruik.

7. *Ondergang Nederlands als wetenschapstaal*

Ongebreidelde verengelsing van het hoger onderwijs heeft nog meer nadelige gevolgen. Wanneer de studenten het Nederlands niet meer op academisch niveau aanleren, verliezen we uiteindelijk de mogelijkheid om in die taal complexe ideeën te bedenken en uit te wisselen. Vanuit het hoger onderwijs zal het Engels doorsijpelen naar onderliggende lagen van het onderwijsgebouw en geleidelijk het Nederlands als cultuur- en wetenschapstaal verdringen. Bovendien verdwijnt in het voortgezet onderwijs de noodzaak om de kwaliteit van het Nederlands taalgebruik te onderhouden, met een verdere achteruitgang van onze algehele taalvaardigheid als gevolg. Een goede beheersing van de moedertaal is namelijk voorwaarde voor het goed leren van welke vreemde taal dan ook. Daarnaast wordt zo de Nederlandse literatuur minder toegankelijk en verslechtert de kwaliteit van alle culturele uitingsvormen in het Nederlands – literatuur, dichtkunst, film, televisie. Onze taal zal op deze manier onherroepelijk verschralen. Bij middelbare scholieren is de indruk al gewekt dat het Nederlands een tweederangs taal is. De eerste sluiting van een universitaire bacheloropleiding Nederlands is mede daardoor al een feit.

8. *Bedreiging andere talen*

Met zijn slecht doordachte taalbeleid maakt het hoger onderwijs het Nederlands tot bedreigd erfgoed. En niet alleen het Nederlands, want voor andere vreemde talen dan het Engels is ook steeds minder aandacht. Terwijl het hoger onderwijs – de universiteiten voorop – via onderwijsverengelsing meer pluraliteit in het onderwijs beoogt, neemt die juist af door de eenzijdige oriëntatie op de Angelsaksische wetenschap en mondiale monocultuur. Deze uniformering van het taalgebruik druist juist in tegen het ideaal van diversiteit en heeft tot gevolg dat werkelijke voeling met andere culturen – en daarmee dus internationalisering in de ware zin

des woords – juist afneemt. Studenten maken in feite steeds minder kennis met andere talen en culturen.

9. *Verdieping tweedeling samenleving*

Door hun keuze voor steeds verdere verengelsing plaatsen de universiteiten en hogescholen zich niet alleen buiten de wet, maar ook buiten de samenleving, en verworden zij tot omheinde enclaves voor geprivilegieerde burgers en buitenlui. Ze bevorderen niet de cohesie in de samenleving via een gemeenschappelijke taal voor hoger- en lageropgeleiden, maar vergroten juist de al zichtbare tweedeling. Door het Nederlands niet op waarde te schatten, miskennen ze zijn belangrijke rol in de vorming van onze nationale identiteit en tradities. Ze bevestigen bij buitenstaanders de indruk dat er voor hogeropgeleiden andere regels gelden dan bijvoorbeeld voor Nederlanders met een migratieachtergrond, die immers voortdurend het belang van het Nederlands als gemeenschappelijke taal wordt voorgehouden. Ze belemmeren de integratie van buitenlandse staf en studenten door hen nagenoeg volledig van het Nederlands af te schermen – ook in vergaderingen en op de campus dreigt het Engels de voertaal te worden. Zo verkleinen ze ook de kans dat de buitenlandse staf en studenten in Nederland blijven en zo worden toekomstige bestuurders ook niet geoefend in de democratische gedachtewisselingen in de eigen taal.

10. *Noodzakelijke balans tussen Engels en Nederlands*

Dat het Engels, naast het Nederlands, een prominente plaats inneemt in ons universitaire onderwijs is natuurlijk onomstreden. Maar dat het Engels het Nederlands verdrijft uit steeds meer opleidingen is een ontwikkeling die enkel verlies en verliezers oplevert. De balans is momenteel zoek. Vergeleken met de wetgeving en wetshandhaving in Vlaanderen zijn we in Nederland te laconiek geweest. Als de huidige ontwikkeling doorzet, zijn onze universiteiten binnen enkele jaren volledig verengelst – met alle gevolgen van dien. De verengelsing zal dus voor een deel moeten worden teruggedraaid. Dat vraagt moed en daadkracht van de politiek.

Oproep

Leden van de Tweede Kamer, het is *code rood*. Het Nederlands is bij de universiteiten en hogescholen niet in veilige handen. Tref dus per direct maatregelen om de teloorgang van het Nederlands in het hoger onderwijs tegen te gaan. Roep een halt toe aan de verengelsing van universiteiten en hogescholen en draai haar voor een aanzienlijk deel terug. De verantwoordelijke minister heeft in januari een conceptwetsvoorstel voor onder meer een nieuw WHW-artikel 7.2 voorgelegd, met het verzoek om daarop te reageren. De concepttekst van dat nieuwe artikel gaat in onze ogen niet ver genoeg en geeft zich onvoldoende rekenschap van de hierboven geschetste kwesties. Er moet een wettekst komen die het Nederlands daadwerkelijk beschermt en die zich niet meer laat omzeilen. In concreto vragen wij:

- dat het bestaande WHW-artikel 7.2 vooreerst strikt wordt gehandhaafd, en
- dat zo snel mogelijk een nieuwe, strengere wettekst wordt ingevoerd, die striktere en afdwingbare voorwaarden stelt aan het aanbieden van opleidingen in een andere taal dan het Nederlands, en die zorgt voor een herleving van het Nederlandstalige onderwijsaanbod. De vereniging Beter Onderwijs Nederland gaf in haar reactie op de door de minister ter consultatie voorgelegde wetswijziging een concreet voorbeeld van een mogelijke wettekst die het Nederlands wél zou beschermen.

Zie hiervoor, ter inspiratie:

www.beteronderwijsnederland.nl/nieuws/2019/01/reactie-wetswijziging/

Wij danken u voor uw aandacht en wensen u de komende maanden veel wijsheid toe in deze belangrijke kwestie.

Hoogachtend,

Annette de Groot, emeritus hoogleraar Experimentele Taalpsychologie, UvA

Erik Jurgens, emeritus hoogleraar recht, UM en VU

Ad Verbrugge, filosoof aan de VU, voorzitter Beter Onderwijs Nederland

Mede ondertekend door 191 hoogleraren, schrijvers en andere vooraanstaande personen uit de maatschappelijke en culturele sector:

Hoogleraren en emeritus-hoogleraren uit binnen- en buitenland

Paul Abels	hoogleraar Inlichtingenstudies
Remieg Aerts	hoogleraar Nederlandse Geschiedenis
Wim van Anrooij	hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde
Arnoud Arntz	hoogleraar Klinische Psychologie
Amand Berteloot	hoogleraar Middeleeuwse Letterkunde
Matthias Bickelhaupt	hoogleraar Theoretische Chemie
Hans Blom	hoogleraar Nederlandse Geschiedenis en voormalig directeur NIOD
Rens Bod	hoogleraar Computationele en Digitale Geesteswetenschappen
Jan Boersema	hoogleraar Grondslagen van de Milieuwetenschappen
Anna Bosman	hoogleraar Orthopedagogiek
Koen De Bosschere	hoogleraar Computerarchitectuur
Gerard Boter	hoogleraar Griekse Taal- en Letterkunde
Hans Boutellier	hoogleraar Veiligheid en Veerkracht bij Bestuurswetenschappen
Erica van Boven	hoogleraar Letterkunde
Hugo Brems	hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde
Gabriël van den Brink	hoogleraar Wijsbegeerte

Luc Brunsveld	hoogleraar Chemische Biologie
Adam Bžoch	hoogleraar Nederlandse Letterkunde
Paul Cobben	hoogleraar Wijsbegeerte
Floris Cohen	hoogleraar Vergelijkende Geschiedenis van de Natuurwetenschap
Gert De Cooman	hoogleraar Onzekerheidsmodellering en Systeemtheorie
Norbert Corver	hoogleraar Nederlandse Taalkunde
Piet Couttenier	hoogleraar Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur
Maghiel van Crevel	hoogleraar Chinese Taal en Letterkunde
Trudy Dehue	hoogleraar Theorie en Geschiedenis van de Psychologie
Gita Deneckere	hoogleraar Sociale Geschiedenis
Yra van Dijk	hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde in Mondiaal Perspectief
Faustina Doufikar-Aerts	hoogleraar Arabisch en Islamstudies
Douwe Draaisma	hoogleraar Geschiedenis van de Psychologie
Pieter Duvenhage	hoogleraar Wijsbegeerte, decaan Geesteswetenschappen Akademia (Zuid-
Olga Fischer	hoogleraar Taalkunde van de Germaanse Talen
Bas de Gaay Fortman	hoogleraar Recht en oud-lid Eerste en Tweede Kamer
Hans Franken	hoogleraar Encyclopedie Rechtswetenschap en oud-lid Eerste Kamer
Willem Frijhoff	hoogleraar Cultuurgeschiedenis
Jan Hein Furnée	hoogleraar Europese Cultuurgeschiedenis
Lia van Gemert	hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde
Jaap Goedegebuure	hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde, voorzitter Maatschappij d
Beatrice de Graaf	hoogleraar Geschiedenis van de Internationale Betrekkingen en terrorism
Gjalt de Graaf	hoogleraar Bestuurskunde
Ralf Grüttemeier	hoogleraar Nederlandse Literatuurwetenschap
Edward de Haan	hoogleraar Neuropsychologie

Emily Hemelrijk	hoogleraar Oude Geschiedenis
Philippe Hiligsmann	hoogleraar Nederlandse Taal- en Letterkunde
Rob van Houwelingen	hoogleraar Nieuwe Testament
Marli Huijer	hoogleraar Publieksfilosofie en voormalig Denker des Vaderlands
Annelies Huygen	hoogleraar Regulering van de Energiemarkten
Carel Jansen	hoogleraar Communicatie- en Informatiewetenschappen
Lotte Jensen	hoogleraar Nederlandse Taal en Cultuur
Goffe Jensma	hoogleraar Friese Taal- en Letterkunde
Peter de Jong	hoogleraar Onderwijskunde
Barbara Kalla	hoogleraar Nederlandse Filologie
Jacques Van Keymeulen	hoogleraar Nederlandse Taalkunde
Robert Kirsner	hoogleraar Nederlands en Afrikaans
Maarten Kleinhans	hoogleraar Geowetenschappen
Trudie Knijn	hoogleraar Interdisciplinaire Sociale Wetenschappen
Jerzy Koch	hoogleraar Filologie, i.h.b. Nederlandse en Afrikaanse Taalkunde
Hans van Koningsbrugge	hoogleraar Geschiedenis en Politiek van Rusland
Jan Konst	hoogleraar Nederlandse literatuur
Kees van der Kooi	hoogleraar Systematische Theologie
Ruud Koole	hoogleraar Politicologie, oud-politicus
Folkert Kuiken	hoogleraar Nederlands als Tweede Taal en Meertaligheid
Lisa Kuitert	hoogleraar Boekwetenschap
Victor Lamme	hoogleraar Cognitieve Neurowetenschappen
Klaas Landsman	hoogleraar Mathematische Fysica
Elisabeth Leijnse	hoogleraar Nederlandse Letterkunde
Maria Leuker	hoogleraar Nederlandse Letterkunde

Pim Levelt	hoogleraar Psycholinguïstiek en oud-president van de KNAW
Jan Lokin	hoogleraar Rechtsgeschiedenis
Jom Luiten	hoogleraar Technische Natuurkunde
Frans van Lunteren	hoogleraar Geschiedenis van de Natuurwetenschappen
Willy Martin	hoogleraar Lexicologie
Marita Mathijsen	hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde
Lut Missinne	hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde
Pieter Muysken	hoogleraar Algemene Taalwetenschap
Frits van Oostrom	universiteitshoogleraar en oud-president van de KNAW
John van Opstal	hoogleraar Biofysica
Willem Otterspeer	hoogleraar Universiteitsgeschiedenis
Sebastiaan Overeem	hoogleraar Intelligente Systemen voor Slaapstoornissen
Herman Pleij	hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde
Christianne de Poot	hoogleraar Criminalistiek
Lukas Prakke	hoogleraar Staatsrecht
Jelle Reumer	hoogleraar Vertebratenpaleontologie
Hans Roldanus	hoogleraar Kerkgeschiedenis
Johan Rooryck	hoogleraar Franse Taalkunde
Paul Scheffer	hoogleraar Europese Studies, publicist
Paul van der Schoot	hoogleraar Theorie van Complexe Biomoleculaire Systemen
Rint Sijbesma	hoogleraar Supramoleculaire Polymeerchemie
Nicoline van der Sijs	hoogleraar Historische Taalkunde van het Nederlands
Heleen Slagter	hoogleraar Brein, Cognitie en Plasticiteit
Rint Sybesma	hoogleraar Chinese Taalkunde
Yves T'Sjoen	hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde

Henk Tijms	hoogleraar Toegepaste Wiskunde
Pieter Tordoir	hoogleraar Economische Geografie en Planologie
Rik Torfs	hoogleraar Kerkelijk Recht en oud-rector Universiteit Leuven
Margo Trappenburg	hoogleraar Grondslagen van het Maatschappelijk Werk
Henk Verkuyl	hoogleraar Semantiek en Nederlandse Taalkunde
Philip Vermoortel	hoogleraar Europese Letterkunde
Sacco de Vries	hoogleraar Biochemie

Schrijvers en andere prominenten uit de maatschappelijke en culturele sector

Hein Aalders	hoofdredacteur literair-historisch tijdschrift De Parelduiker
Ruud Abma	psycholoog en wetenschapshistoricus
Frits Abrahams	columnist
René Appel	schrijver en taalwetenschapper
Maarten Asscher	schrijver en uitgever
Erdal Balci	schrijver
Frits Barend	televisie- en radiopresentator en journalist
Benno Barnard	dichter, essayist en toneelschrijver
Presley Bergen	hogeschooldocent Nederlandse taal en cultuur
Frits Bolkestein	oud-politicus en publicist
René ten Bos	voormalig Denker des Vaderlands, hoogleraar Wijsbegeerte van de ma
Elsie de Brauw	actrice
Walter van den Broeck	schrijver
Caspar Broeksma	oud-lid Raad van Bestuur Koninklijke Wessanen
Jan Brokken	schrijver
Paul Claes	schrijver en literair vertaler
Job Cohen	oud-burgemeester Amsterdam

Thera Coppens	schrijfster
Niels Cornelissen	uitgever Ten Have
Hans Croiset	acteur en regisseur
Peter Debrabandere	hoofdredacteur Neerlandia
Luc Devoldere	schrijver en hoofdredacteur van Ons Erfdeel
Adriaan van Dis	schrijver
Elma Drayer	schrijfster en columniste
Anna Enquist	schrijfster
Jan Fontijn	neerlandicus en literatuurcriticus
Geurt Gaarlandt	uitgever en schrijver
Piet Gerbrandy	dichter en essayist
Ger Groot	filosoof en essayist
Wim Hazeu	biograaf en oud-voorzitter PEN Nederland
Arend Jan Heerma van Voss	journalist en publicist
Kristien Hemmerechts	schrijfster
Tilly Hermans	uitgever Atlas Contact
Joke Hermsen	filosoof en schrijfster
Arnold Heumakers	criticus en universitair docent cultuurwetenschap
Louis Hoeks	hoofdredacteur Filosofie Magazine
John Jansen van Galen	journalist
Bert Janssens	eindredacteur Human
Stine Jensen	filosofe en publiciste
Atte Jongstra	schrijver en essayist
Marc Josten	onderzoeksjournalist en hoofdredacteur omroep Human
Jort Kelder	journalist en programmamaker
Tom Kellerhuis	hoofdredacteur HP/De Tijd
Mensje van Keulen	schrijfster

Liesbeth Koenen	taalkundige en wetenschapsjournalist
Jacob Kohnstamm	oud-lid Eerste en Tweede Kamer en oud-staatssecretaris van Binnenla
Gerrit Korthals Altes	oud-directeur Toneelgroep Amsterdam
Guus Kuijer	schrijver
Carel ter Linden	predikant
Bart Van Loo	schrijver en conferencier
Bert Luppes	acteur en docent toneelschool
Geert Mak	schrijver
Jan Marijnissen	oud-politicus
Nicolaas Matsier	schrijver
Vonne van der Meer	schrijfster en voorzitter van PEN Nederland
Frits van der Meij	uitgever De Geus
Dick Meijer	universitair docent Wiskunde en lid faculteitsraad en universiteitsraad
Aad Meinderts	directeur Literatuurmuseum
Erwin Mortier	schrijver
Charlotte Mutsaers	schrijfster
Egbert Myjer	oud-rechter Europees Hof voor de Rechten van de Mens
Ramsey Nasr	schrijver, acteur en regisseur
Nelleke Noordervliet	schrijfster
Huub Oosterhuis	theoloog en dichter
Henk van Os	kunsthistoricus en oud-directeur van het Rijksmuseum
Willem Jan Otten	schrijver en dichter
Bram Peper	oud-burgemeester Rotterdam
Tiziano Perez	directeur-bestuurder van het Nederlands Letterenfonds
Yves Petry	schrijver en essayist
Ilja Pfeijffer	schrijver, dichter en classicus

Clairy Polak	journaliste en presentatrice
Annette Portegies	uitgever Querido
Jean Pierre Rawie	dichter
David Van Reybrouck	cultuurhistoricus, archeoloog en schrijver
Beatrijs Ritsema	columniste en essayiste
Daan Roovers	Denker des Vaderlands, filosofe
Felix Rottenberg	
Hans Schnitzler	filosoof, schrijver en essayist
Johan Simons	theaterregisseur
René van Stipriaan	literair-historicus en schrijver
Naema Tahir	schrijfster
Peter Terrin	schrijver
Ed van Thijn	oud-burgemeester Amsterdam
Aleid Truijens	schrijfster, publiciste en columniste
Manon Uphoff	schrijfster
Meral Uslu	documentairemaakster
Maarten van Veen	oud-bestuursvoorzitter Hoogovens
Thomas Verbogt	schrijver
Maria Vlaar	schrijfster en voorzitter van de Auteursbond
Pietha de Voogd	vertaler
Ward Wijndelts	hoofdredacteur Vrij Nederland
Mark Wildschut	filosoof en vertaler
Agaath Witteman	oud-lid Eerste Kamer en theaterregisseur

nrc› Bijlage 3

N.B. Het kan zijn dat elementen ontbreken aan deze printversie.

opinie

24 augustus 2022

Leestijd 3 minuten

Opslaan in leeslijst

Door massale overtreding van de taalwetgeving zitten universiteiten nu in de problemen

Hoger onderwijs Hoewel aan Nederlandse universiteiten volgens de wet in het Nederlands moet worden gedoceerd, is Engels gemeengoed geworden. Tijd voor maatregelen, schrijft *Felix Huygen*.

Studenten aan de Technische Universiteit Eindhoven.
Foto Bart van Overbeeke/Hollandse Hoogte

Bij veel universiteiten sloeg de afgelopen weken de paniek toe. Ze vrezen de enorme toename van het aantal internationale studenten komend collegejaar niet aan te kunnen. Onder meer de VU en de universiteiten van Nijmegen en Eindhoven adviseren studenten die nog geen kamer hebben gevonden weg te blijven.

UvA-bestuursvoorzitter Geert ten Dam sloeg vorig jaar al alarm in *Folia*: „De UvA kan dit niet meer aan, Den Haag moet ons helpen", en „toen de UvA begon met het aanbieden van Engelstalige studies, hebben we niet kunnen bevroeden hoe groot de instroom van internationale studenten zou worden".

Felix Huygen is bestuurslid van Beter Onderwijs Nederland.

Het CBS becijferde dat afgelopen collegejaar 40 procent van de eerstejaars uit het buitenland kwam, een record, en een hoger percentage dan in ieder ander OESO-land behalve Luxemburg. De universiteiten zijn extra bezorgd omdat minister Dijkgraaf van Onderwijs (D66) in juni het wetsvoorstel taal en toegankelijkheid introk, dat instrumenten bevatte om de enorme instroom - die de instellingen zelf veroorzaakten - te beheersen. Een goede beslissing, want Dijkgraaf zei hierbij: „Ik hecht zeer aan het behoud van het Nederlands als academische taal", en dit voorstel bevatte zoveel uitzonderingsgronden dat iedere opleiding dan met wettelijke goedkeuring het Nederlands uit de collegezaal had kunnen verbannen.

Onbeheersbare instroom

Dijkgraaf zei zich nog te bezinnen op oplossingen voor de onbeheersbare instroom. Maar de oplossing ligt er al: handhaving van de huidige wet. Volgens artikel 7.2 van de Wet op het hoger onderwijs moeten opleidingen in

het Nederlands gedoceerd worden, tenzij instellingen de noodzaak van een andere instructietaal kunnen aantonen. Eind 2018 constateerde de Onderwijsinspectie in een rapport dat vrijwel geen enkele instelling hierin slaagt - vermoedelijk omdat van een noodzaak zelden sprake is. Daarmee overtreden universiteiten deze wet op grote schaal. In het vorige regeerakkoord werd al besloten tot strengere handhaving van deze wet, maar daarvan is niets terechtgekomen.

Dit heeft kwalijke gevolgen. Meer jongvolwassenen komen bij de studie helemaal niet met het Nederlands in aanraking, omdat zowel bachelor- als masteropleiding volledig Engelstalig is. Zo bereikt hun taalbeheersing niet het academische niveau en leren ze niet in hoogwaardig Nederlands (over hun vak) spreken en schrijven. Terwijl zij wel de leraren, ambtenaren, bestuurders, ingenieurs en beleidsmedewerkers zullen worden voor wie dat noodzakelijk is.

Minder toegankelijk

Voor taalzwakkere studenten zal verdere verengelsing ook slecht uitpakken. Volledig Engelstalige opleidingen zijn voor hen veel minder toegankelijk, constateerde de KNAW in 2017. Als ze er al in slagen zo'n Engelstalig traject te voltooien, dan staan ze daarna verder op achterstand in een grotendeels Nederlandstalige arbeidsmarkt en samenleving. Volgens onderzoek van de Taalunie is goede beheersing van het Nederlands van belang voor 94 procent van de banen in het Nederlandse bedrijfsleven.

Ook leidt grootschalige verengelsing tot een stormloop aan internationale studenten. In 2015 telden Nederlandse universiteiten 16.908 internationale bachelorstudenten, in 2021 47.109. Een toename van 179 procent in zes jaar; het aantal Nederlandse bachelorstudenten steeg in die periode met 19 procent.

Dit leidde tot grotere tekorten aan studentenkamers, grootschaliger (dus slechter) onderwijs en meer overwerkte docenten, hoewel de post

‘wetenschappelijk onderwijs’ op de Rijksbegroting tegelijkertijd toenam van 4,2 tot 6,1 miljard euro. Met alleen extra geld los je het probleem niet op.

Lees ook:
Wel een studie in Nederland, geen plek om te wonen

Daarvoor moeten we kijken naar hoe het probleem ontstaan is. Waar nu 28 procent van de bacheloropleidingen volledig Engelstalig is, waren voor 2015 bijna alle bacheloropleidingen meertalig. Veel literatuur was in het Engels, maar het onderwijs was grotendeels Nederlandstalig.

Schakelen tussen talen

Het voordeel hiervan is dat talen elkaar zo versterken, blijkt uit wetenschappelijk onderzoek. Studenten - ook de internationale - vertalen en schakelen voortdurend tussen het Nederlands en het Engels en brengen daarmee beide talen op hoger (academisch) niveau. Ze leren kennis toegankelijk maken voor een breed Nederlandstalig publiek, een eis die de wet terecht aan universiteiten stelt.

Vanaf 2015 erodeerde dit goed functionerende systeem. Universiteiten in de grensstreek compenseerden demografische krimp door bacheloropleidingen volledig Engelstalig te maken, om nog meer internationale studenten te trekken. Zo werden de universiteiten van Twente en Eindhoven bijna volledig Engelstalig. Dezelfde opleidingen aan andere universiteiten moesten daardoor ook verengelsen, anders zou hun ‘marktaandeel’ te veel krimpen. Met de huidige grootschaligheid en noodkreten tot gevolg.

Aan dergelijk marktfalen kan alleen de overheid een einde maken. Door regulering moet het hoger onderwijs terugkeren naar de evenwichtige vorm van internationalisering van voor 2015. Geef concrete invulling aan de huidige wet door erin vast te leggen dat minimaal zestig procent van de vakken in alle bacheloropleidingen in het Nederlands gedoceerd moet

worden. Hiermee los je meerdere problemen tegelijk op: alle studenten leren in de bachelorfase weer academisch Nederlands, opleidingen worden niet meer door concurrentie gedwongen naar het Engels over te schakelen, en er komen geen onbeheersbare aantallen bachelorstudenten meer uit het buitenland. Het onderwijs wordt kleinschaliger en docenten krijgen meer tijd om hun werk te doen. In de masterfase is nog ruimschoots gelegenheid voor Engelstalige opleidingen en het aantrekken van meer internationaal talent.

Zo kan de minister de jarenlange taalstrijd beslechten en een duurzame taalvrede stichten.

Een versie van dit artikel verscheen ook in de krant van 25 augustus 2022

Engels zet emancipatoire rol hoger onderwijs onder druk

De KNAW bepleit behoedzaamheid bij het invoeren van Engels als voertaal in het ho maar laat het aan de opleiding

Nieuws | de redactie

10 oktober 2017 | Studenten uit niet hoogopgeleide milieus en met een migrantenachtergrond ondervinden hinder van de toename van het Engels in het ho. Ook maakt het gebruik van Engels in hbo en wo het lastiger om onderzoek te valoriseren en toegankelijk te maken voor het brede publiek, zo schrijft de KNAW.

Op verzoek van de minister Bussemaker heeft de KNAW onderzocht hoe universiteiten en hogescholen komen tot de keuze van de taal waarin onderwijs wordt gegeven en wat hun taalbeleid is. Het Engels is bezig met een opmars in het hoger onderwijs: steeds meer opleidingen worden geheel of gedeeltelijk Engelstalig. Dat heeft veel discussie losgemaakt.

Nederland koploper

De commissie schrijft over een “haast onomkeerbare ontwikkeling, ook gezien de internationale toename van Engelstalig bachelor- en masteronderwijs.” Uit de meest recente gegevens blijkt dat 20% van de (bachelor-)studenten op een universiteit volledig Engelstalig onderwijs volgt en op het hbo is dat 8%. Bij hogescholen is dat vooral bij de kunst- en toerismeopleidingen. Engels komt in het hbo vrijwel niet voor bij gezondheid en onderwijs. Uit een vergelijkend onderzoek van de commissie onder zeven niet-Engelstalige landen in de EU blijkt dat Nederland de meeste Engelstalige opleidingen aanbiedt in het hoger onderwijs.

Lees verder *over het taalbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs.*

Het rapport bevat vooral een feitelijke weergave van de argumenten die zijn opgehaald door gesprekken met belanghebbenden en middels uitvoerige vragenlijsten aan instellingen. Maatschappelijke en politieke discussies over onderwerpen als de bijdrage van taal aan sociale cohesie of de relatie tussen taalbeleid en nationalisme zijn vermeden. Ook in de discussie over de wenselijkheid van de toename van het aantal Engelstalige opleidingen of de noodzaak van het behoud van Nederlandstalige opleidingen mengt de verkenningscommissie zich niet.

Verschil van aanpak is vooral groot

Uit het onderzoek van de commissie blijkt dat het taalbeleid per instelling sterk verschilt. Een tendens is dat het taalbeleid op centraal niveau wordt vastgelegd, zowel bij de universiteiten als hogescholen. Het gaat dan om de kwaliteit van het Engels bij docenten en studenten, streefcijfers van Engelstalige

opleidingen. Ook zijn er instellingen die de keuze voor Engelstalig onderwijs aan faculteiten en opleidingen laten. Er blijkt hierin geen verschil te zijn tussen hogescholen en universiteiten, het verschil in aanpak lijkt vooral tussen instellingen en opledingen groot te zijn.

Uit de analyse van de KNAW blijkt dat een stevig ondersteunend beleid er niet altijd is. Veel instellingen gaan ervan uit dat als studenten en docenten maar een voldoende hoog niveau van taalbeheersing hebben zij ook in staat zijn om Engelstalig onderwijs goed aan te kunnen bieden of te kunnen volgen. Scholing op dat punt is vaak nog te vrijblijvend.

Nederlands als uitgangspunt op hogeschool

De commissie constateert wel dat ondanks de toename van Engels vrijwel alle instellingen het Nederlands als onderwijstaal niet geheel willen afschaffen. Een beperkt aantal hogescholen heeft aangegeven het Nederlands binnen de gehele instelling als uitgangspunt te willen hanteren.

Een groot aantal instellingen noemt de kwaliteit van het onderwijs als belangrijke overweging bij de keuze voor het Engels. Daarbij wordt benadrukt dat ook niet-Nederlandse docenten vakken kunnen worden gedoceerd. Daarbij draagt volgens veel instellingen de studiehouding van Buitenlandse studenten positief bij aan het studieklimaat. Daarnaast kan er een *International Classroom* ontstaan waarbij internationale studenten van elkaar kunnen leren.

Hbo-studenten onvoldoende toegerust

Hiertegenover staat dat andere instellingen de onderwijskwaliteit juist zien als reden om te kiezen voor Nederlands als onderwijstaal. Vooral hogescholen wijzen erop dat het Engels van instromende studenten niet goed genoeg is om de opleiding zinvol in het Engels te kunnen aanbieden of dat de studentenpopulatie niet voldoende is toegerust om dat te doen.

Wel wordt er bij studentenevaluaties steeds vaker gevraagd naar de kwaliteit van het Engels van docenten. Dit blijkt echter een vertekend beeld op te leveren. Docenten worden minder goed beoordeeld als zij een Nederlands accent hebben, ook al is het Engels grammaticaal van uitstekend niveau.

Van huis uit tweede taal

De commissie heeft ook onderzoek gedaan naar de effecten van de onderwijstaal op de toegankelijkheid van het onderwijs en de emancipatie van studenten met een migrantenachtergrond of uit lager opgeleide milieus. Deelname aan het hoger onderwijs vereist voor deze studenten een nieuw en veeleisend 'taalregister'.

Tegen deze achtergrond kan volgens de KNAW worden aangenomen dat Engelstaligheid een belemmering kan vormen voor participatie van deze studenten in het hoger onderwijs, omdat zij een extra taalstap moeten nemen, naast de toch al benodigde socialisatie en verwerving van het taalregister. Voor deze studenten zal het moeilijker zijn om deze taalstap te nemen, net als voor doorstromende studenten van mbo naar hbo en studenten die van huis uit het Nederlands als tweede taal spreken.

De commissie concludeert dan ook dat de keuze voor het Engels als onderwijstaal vanuit emancipatoir perspectief niet zonder meer positief uitpakt. Verondersteld kan worden dat er negatieve en causale verbanden bestaan tussen achtergrond, studiesucces sociale of culturele achterstand en taalbeheersing.

Ook heeft de commissie onderzoek gedaan naar het Engels als wetenschapstaal. Ondanks de internationalisering van de wetenschap blijft publiceren in het Nederlands voor veel wetenschapsgebieden relevant, bijvoorbeeld voor (delen van) de sociale en bestuurswetenschappen, de rechtswetenschap en de geesteswetenschappen.

Op gespannen voet met valorisatie

Volgens de KNAW staat de ontwikkeling naar het Engels als wetenschapstaal wel op gespannen voet met de vraag naar valorisatie, maatschappelijke toepassing en toegankelijkheid van wetenschappelijke inzichten, onder meer in het publieke debat. Nu dat debat zich grotendeels in het Nederlands afspeelt, is het van belang dat academici en wetenschappers in staat blijven om hun inzichten in die taal naar voren te brengen en om deel te nemen aan relevante maatschappelijke discussies.

De commissie komt aan het slot van het rapport met een aantal aanbevelingen over hoe taalonderwijs vorm kan worden gegeven. Ten eerste op het niveau van de wetgever. De Wet op het Hoger Onderwijs. (WHW) gaat er er in de kern vanuit dat het Nederlands moet worden aangeboden, uitzonderingen zijn mogelijk, maar die moeten goed worden gemotiveerd. In de praktijk blijkt dat uitzonderingen stelselmatig worden gemaakt. De vraag is of de wettelijke uitgangspunten daarom nog wel

houdbaar zijn. Daarom moet er volgens de KNAW een principiepele discussie komen over de houdbaarheid van deze wet.

De keuze voor het Nederlands of Engels als onderwijstaal op universiteiten en hogescholen vergt zorgvuldige afweging. De taalkeuze moet voor iedere opleiding afzonderlijk worden gemaakt, op basis van argumenten die te maken hebben met de inhoud en doelstellingen van de opleiding.

Goed doordacht

De KNAW concludeert dan ook dat niet automatisch kan worden gezegd dat het beter is om een opleiding aan te bieden in het Nederlands of het Engels. Belangrijk is vooral dat de taalkeuze goed doordacht en goed gemotiveerd wordt gemaakt, op basis van de doelstellingen en de inhoud van de opleiding. Daarbij wijst de KNAW er ook op dat het niet altijd nodig is om een opleiding helemaal in het Engels of helemaal in het Nederlands aan te bieden: allerlei tussenvormen zijn mogelijk.

De keuze voor een onderwijstaal vereist een gedegen flankerend beleid. Dat betekent bijvoorbeeld dat veel aandacht wordt besteed aan de didactische kanten van het geven van onderwijs in een vreemde taal: een taalcursus alleen is niet voldoende. De instellingen moeten ook werken aan de interculturele vaardigheden van studenten en docenten, zodat optimaal kan worden geprofiteerd van de voordelen van een *International Classroom*.